

КЛАСОВА НАЛЕЖНІСТЬ ЧОЛОВІКІВ І ЖІНОК В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Статтю присвячено аналізу класової належності чоловіків, жінок і подружжів в українському суспільстві. Здійснено огляд теоретичних підходів до визначення класової належності чоловіків і жінок та можливостей застосування цих підходів. Наведено результати емпіричного аналізу класової належності українських чоловіків, жінок і подружжів за даними дослідження International Social Survey Project, 2009 рік, результати якого порівняно за даними дослідження «Ставлення до перетворень» за 1998 рік. Виявлено основні тенденції динаміки класової належності.

Ключові слова: клас, класова належність, гендерні відмінності, класова гетерогенність.

«Клас» і «гендер» становлять загально визнані соціологічною наукою два основні виміри стратифікованості сучасних суспільств (третій вимір – раса чи етнос). Автономність цих вимірів достатньо умовна і зазвичай є втіленням академічної спрямованості науковця на дослідження класової структури або гендерної нерівності. Між класом і гендером існує чимало точок перетину, одна з яких має методологічний характер і виявляється у дискусії, що триває в соціології, щодо визначення класової належності чоловіків і жінок.

Мета цієї статті – дескриптивний аналіз методологічних підходів сучасної соціології до визначення класової належності чоловіків і жінок, а також аналіз динаміки класової належності чоловіків і жінок в українському суспільстві та класової гетерогенності сімей, за даними міжнародного дослідницького проекту ISSP (International Social Survey Project), проведеного в нашій країні 2009 року [1].

Упродовж перших десятиліть другої половини ХХ століття здійснено цілу низку масових репрезентативних досліджень соціальної стратифікації, класової структури та соціальної мобільності. Йдеться, звичайно ж, не про вітчизняну соціологію, а насамперед американську і західноєвропейську. Представники першого і частково другого повоєнних поколінь дослідників соціальної стратифікації й мобільності обґрунтовували висновки та узагальнення з використанням результатів емпіричних досліджень, респондентами яких були винятково чоловіки, а в основі міжгенераційної соціальної мобільності лежало порівняння класової чи статусної належності синів і батьків (чоловіків). Відсутність жінок як респонденток у дослідженнях стратифікації, класової структури й мобільності пояснювалася їхньою значно меншою зайнятіс-

тю на ринку праці, опосередкованістю їхнього становища в суспільстві статусною належністю чоловіків чи батьків. Проте остання чверть минулого століття у західних розвинених суспільствах відзначається швидким збільшенням кількості жінок, які здобувають різні, у тому числі вищі рівні освіти та посідають найрізноманітніші статуси зайнятості на ринку праці, від некваліфікованої до висококваліфікованої праці професіоналів та управлінців. Паралельно у розвинених західних суспільствах розгортається так звана друга хвиля фемінізму, а в соціально-гуманітарному знанні, і в соціології також, – феміністичні й гендерні студії, однією з основних тематик яких стає гендерна нерівність загалом.

Друга хвиля фемінізму початку 1970 – 1980-х років для класового аналізу в соціології ознаменувалася початком тривалої дискусії щодо гендерної нерівності та визначення класової позиції чоловіків і жінок у суспільстві. Власне суть дискусії стосувалася переважно жінок і їхнього місця в класовому аналізі та стратифікаційних дослідженнях. До цього часу в західній соціології панувала емпірична конвенція, відповідно до якої одиницею класового аналізу є родина (домогосподарство), а жінка належить до тієї самої класової позиції, що і голова домогосподарства – чоловік. Така конвенція відображала домінуючу тенденцію гендерного розподілу праці, коли публічна трудова сфера діяльності належала чоловікам, а домашня внутрішньосімейна – жінкам. Конвенційна модель цілком відповідала фактичній перевазі чоловіків на ринку праці й у структурі зайнятості аж до середини–початку другої половини ХХ століття у розвинутих капіталістичних країнах. Жінки були повноправними членами суспільства, однак залишалися переважно невидимими для класового аналізу.

Після Другої світової війни ситуація на ринку праці почала істотно змінюватися, оскільки частка жінок, що здобували освіту, насамперед професійну, і працювали поза домом неухильно збільшувалася. Проблематичним і не завжди обґрунтованим виявилось визначення класових позицій жінок, які працюють, опосередковано через класову належність близьких їм чоловіків, а не безпосередньо, зважаючи на їхній статус зайнятості. Тим більше, що серед зайнятого населення завжди є певна, часом достатньо велика, кількість самотніх жінок і матерів-одиначок на чолі домогосподарств, які, за логікою конвенційного підходу, взагалі випадають із системи соціальної стратифікації.

Суттєві, на думку відомого іспанського дослідника Г. Еспін-Андерсена, революційні зміни соціальних ролей жінок, зрештою, сприяли прямо чи опосередковано збільшенню соціальної нерівності у суспільстві. Йдеться не лише про поглиблення наявної соціально-економічної диференціації та нерівності доходів і життєвих стандартів, а й про нерівність можливостей наступних поколінь. Чим більша нерівність доходів домогосподарств чи сімей, тим більша нерівність батьківських інвестицій у розвиток дітей, тобто нерівність умов раннього розвитку останніх, можливостей здобуття якісної освіти, дошкільної і шкільної [7].

Пожвавленню методологічних дискусій щодо жінок як респонденток соціологічних досліджень та підходів до визначення їхньої класової належності сприяв вихід низки праць щодо тенденцій міжгенераційної соціальної мобільності, коли порівнюється статусна чи класова належність дітей і батьків. Один із ключових дослідників міжгенераційної соціальної мобільності британський соціолог Дж. Голдторп тривалий час залишався прихильником конвенційного підходу, вважаючи одиницею класового аналізу сім'ю, а не індивіда, оскільки члени однієї сім'ї поділяють ресурси, стиль життя, цінності й соціальні зв'язки. Класова позиція сім'ї може визначатися відповідно до класової належності глави домогосподарства, яким у переважній більшості випадків є чоловік. Ставши об'єктом критики й обвинувачень в інтелектуальному сексизмі з боку соціологів-феміністок, Дж. Голдторп продовжує емпірично доводити достовірність конвенціональної моделі, використовуючи результати досліджень міжгенераційної мобільності чоловіків і жінок, електоральної поведінки і політичних орієнтацій [6; 9; 11]. Дж. Голдторп з колегами не заперечує наявності жінок як повноцінних працівників на ринку праці, але їх менш привілейоване, порівняно з чоловіками, становище, нижчі статуси зайнятості і, відповідно, тривала залежність від чоловіків тільки під-

тверджують правильність вибору сім'ї як основної одиниці стратифікації. Оскільки члени сім'ї, що живуть разом, розділяють однакові матеріальні умови і життєві шанси, то спосіб життя жінки, її «класова доля» більшою мірою залежатиме від статусу зайнятості чоловіка, аніж її власного. До того ж зв'язок жінок із ринком праці слабший через тривалі перерви в роботі, пов'язані з народженням і вихованням дітей, а також часткової, а не повної зайнятості [10]. У межах конвенційного підходу передбачається, що рівень освіти, класова чи статусна належність батька впливатиме на освітні здобутки і соціальну належність дітей. Материнська складова соціального походження не матиме самостійного чи додаткового впливу.

Критикуючи конвенційний підхід, науковці, насамперед феміністично зорієнтовані дослідниці, пропонували використовувати індивіда, а не сім'ю як одиницю стратифікаційного аналізу, стверджуючи, що індивідуальна класова позиція як чоловіків, так і жінок має бути в центрі уваги емпіричних досліджень соціальної стратифікації й мобільності [3; 4; 16–18]. Індивідуальний підхід передбачає, що кожен з батьків впливає на освітню і соціальну належність дітей. Хоча класова й освітня належність матерів усе ще рідко враховується у дослідженнях соціальної мобільності, прихильники індивідуального підходу все-таки досягли своєї основної мети – зробити жінок видимими в соціології, а гендерна нерівність стала важливою галуззю соціологічних досліджень.

У рамках індивідуального підходу було порушено вельми актуальну й нині проблему визначення соціального статусу жінок, які не мають оплачуваної зайнятості, але виконують різноманітну роботу з ведення домашнього господарства. Розглядаючи таких жінок як особистостей, а не «придатків» до класового положення чоловіків, найрадикальнішою є пропозиція соціологів-феміністок вважати цих жінок окремим класом, який виконує дуже важливу роботу щодо соціального відтворення в рамках особливого типу соціального виробництва – патріархального, що існує в будь-якій суспільстві водночас із загальновідомим капіталістичним способом виробництва [4; 18]. Звідси дискусійна ідея про двоїсте класове становище сімейних жінок і чоловіків: перша складова заснована на їхньому професійному статусі зайнятості, а друга – на статусі дружин як домогосподарок, які працюють, і чоловіків – споживачів результатів внутрішньосімейної праці.

Під впливом феміністської критики методологічні підходи прихильників сім'ї як одиниці класового аналізу були дещо модифіковані, щоб уникнути найочевидніших недоліків конвенцій-

ного підходу. Колега Дж. Голдторпа шведський соціолог Р. Еріксон [5] запропонував неоконвенційний, або доміантний, підхід, підтриманий пізніше і Дж. Голдторпом. Використовуючи дані досліджень позиції сім'ї в системі соціальної стратифікації, Р. Еріксон пропонує враховувати статус зайнятості обох членів подружжя, але класову належність родини визначати за тим із членів подружжя, хто має вищий соціально-економічний статус, тобто стоїть вище в послідовності впливу на ринкову ситуацію сім'ї. У більшості випадків статус зайнятості чоловіка виявляється вищим, ніж статус зайнятості жінки, але, на відміну від класичного конвенційного підходу, доміантний дає змогу жінкам бути повноцінними главами домогосподарств там, де немає чоловіків, а також визначати класову позицію сім'ї у разі посідання вищого, ніж партнер-чоловік, статусу зайнятості.

Незважаючи на, здавалося б, істотну відмінність, доміантна модель визначення класової належності сім'ї за своїми емпіричними результатами майже не відрізняється від конвенційної, оскільки порівняно незначна меншість жінок, за даними Р. Еріксона і Дж. Голдторпа, займають доміантні позиції [6]. Проте концептуально доміантна модель відрізняється від конвенційної в одному дуже істотному аспекті: передбачається, що статус зайнятості важливіший, аніж гендер у визначенні класової позиції сім'ї, і жінка зовсім не обов'язково втрачає свою класову належність, виходячи заміж за людину нижчого соціального статусу [16]. Опоненти ж критикують доміантний підхід за створення тільки видимості врахування соціально-класової позиції жінок. Теоретично останні мають рівні з чоловіками можливості визначати класове положення сім'ї, але практично заміжні жінки в переважній більшості випадків продовжують «приписуватися» до класового положення чоловіків [13].

Ще одним підходом до визначення соціально-класового статусу сім'ї з урахуванням позиції обох членів подружжя є об'єднаний (joint) [14; 16], у рамках якого дослідницьке завдання полягає в тім, щоб сконструювати емпірично обґрунтовані соціально гомо- і гетерогенні типи сімей, що однаковою мірою представляють статуси зайнятості і чоловіка, і дружини. Наприклад, сім'я може бути «класово гомогенною», «класово сумісною», «класово змішаною» і «класово протилежною» [12]. Пропонується враховувати дистанцію між соціально-економічними статусами батька і матері. Передбачається, якщо статусні позиції батьків суттєво різняться, то діти, ймовірно, займатимуть середні між батьком і матір'ю статусні позиції. Такий підхід найбільшою мірою є дискусійним і значно рідше застосовується в соціологічних дослідженнях.

Таким чином, конвенційний підхід до визначення класової належності жінок, який тривалий час домінував у галузі соціальної стратифікації і мобільності, протягом останніх десятиліть було поставлено під сумнів, але теоретична і методологічна обґрунтованість альтернативних підходів також залишається суперечливою, прийнятною для одних дослідників і непринятною для інших. Водночас колеги Дж. Голдторпа спробували і досить успішно обґрунтувати можливість використання класової схеми EGP для застосування індивідуального підходу, тобто визначення класової належності чоловіків і жінок, виходячи з їхнього професійного заняття і статусу зайнятості [8]. Такий підхід вочевидь цілком прийнятний і для України, де жінки, на відміну від більшості західних країн, уже давно становлять половину всієї робочої сили країни, дещо навіть випереджаючи чоловіків за рівнем здобутої загальної середньої та професійної освіти.

У цій статті подано аналіз відмінностей класових позицій українських чоловіків та жінок, а також класової належності подружжів за результатами опитування ISSP 2009 року (кількість опитаних – 2012 осіб), які порівнюються з аналогічними даними дослідження «Ставлення до перетворень» 1998 року (кількість опитаних – 2500 осіб) [2]. Для порівняльного аналізу застосовано восьмикласову версію добре відомої і широко вживаної у європейській та вітчизняній соціології схеми EGP, або Дж. Голдторпа, з таким виокремленням класів:

- I клас службовців вищого рівня (професіонали, зайняті висококваліфікованою розумовою працею, – як самозайняті, так і наймані; керівники державних органів влади; адміністратори та менеджери великих промислових підприємств; великі приватні власники);
- II клас службовців нижчого рівня (професіонали нижчого рівня кваліфікації, влади та управління; адміністратори й менеджери невеликих промислових підприємств; керівники середнього рівня над зайнятими нефізичною працею найманими працівниками; середні приватні власники);
- III проміжний клас працівників рутинної нефізичної праці (рядові представники адміністративних органів, сфери торгівлі, обслуговування та комерції);
- IV клас дрібних власників, самозайнятих, фермерів;
- V проміжний клас технічних працівників і керівників нижнього рівня у сфері фізичної праці (техніки, бригадири, виконробы, майстри);
- VI клас кваліфікованих працівників фізичної праці в промисловості;

- VII клас напівкваліфікованих і некваліфікованих працівників фізичної праці в промисловості;
- VIII клас напівкваліфікованих і некваліфікованих працівників фізичної праці в сільському господарстві.

Зауважимо, що класова належність визначається за статусом зайнятості, професією і посадою як для респондентів, які були зайняті на момент опитування, так і для тих, хто вже не працюють, але працювали раніше. Кореляція між статтю респондента та класовою належністю (за методом Пірсона) становить $-0,179$ і є значущою на рівні $0,001$. Тобто спостерігається незначна зворотна кореляція, що свідчить про імовірність того, що чоловіки належатимуть більшою мірою до нижчих класів за наведеною класовою схемою, а жінки – до вищих. Йдеться про певну умовність ієрархічного розташування класів, оскільки Дж. Голдторп та інші дослідники, які застосовують класову схему для різноманітних емпіричних досліджень, наголошують, що схема не містить простого ієрархічного впорядкування класів. У ній радше містяться розрізнення між більш-менш привілейованими ринковими та трудовими ситуаціями, відносинами зайнятості, що надають або не надають індивідові ті чи ті переваги, винагороди й перспективи на ринку праці, а також у конкретній організації [15]. Проте, досліджуючи міжгенераційну класову мобільність, зокрема абсолютну, на основі застосування схеми EGP, науковці різних країн вираховують за таблицями мобільності частки висхідної та низхідної вертикальної мобільності, що можна робити лише на підставі певного ієрархічного впорядкування соціальних класів.

У табл. 1 наведено дані щодо класової належності чоловіків і жінок за результатами ISSP 2009 року.

Таблиця 1. Класова належність чоловіків та жінок, 2009 р., %

Клас	Стать	
	Чоловіки	Жінки
I	14,8	15,4
II	11,1	16,1*
III	3,7	23,9*
IV	5,3*	3,1
V	5,7*	1,2
VI	30,8*	15,8
VII	25,2*	15,1
VIII	3,4	9,5*
Всього:	100	100

* Відмінність відсотків є значущою.

У більшості випадків розподілу чоловіків і жінок між класами відмінність відсотків значуща (шість класів із восьми). Так, найбільша кіль-

кість жінок належить до III класу. Це – представниці сфери торгівлі, обслуговування, нижчої ланки адміністративного апарату тощо, тобто рутинної нефізичної праці. Такий результат не є дивним, оскільки ці сфери зайнятості традиційно вважають типово жіночими. Також можна припустити, що для значної частини жінок вони лишаються кінцевими шаблями кар'єри, чим і пояснюється така значна наповненість класу – близько чверті жінок.

Майже однаковою мірою жінки розподілені між I, II, VI і VII класами – близько 15–16 %. Майже кожна десята жінка (9,5 %) належить до класу зайнятих малокваліфікованою фізичною працею у сільському господарстві. Щодо належності до усіх згаданих класів, окрім вищого службового (I), спостерігаються статистично значущі відмінності між жінками і чоловіками. Останні значно переважають у класах високої і низькокваліфікованої фізичної праці у промисловості. Такі професії дійсно вважаються традиційно чоловічими, оскільки пов'язані з фізичними навантаженнями, з роботою з інструментами та обладнанням. Також більша частка чоловіків порівняно з часткою жінок представлена у V класі – класі технічних працівників і керівників нижчого рівня у сфері фізичної праці. Серед усіх жінок у цій сфері зайнято лише трохи більше 1 %. Така ситуація щодо значної кількості зайнятих у сфері фізичної праці також свідчить і про те, що українське суспільство ще є типово індустріальним, через велику частку зайнятих у промисловості.

У табл. 2 наведено дані щодо класової належності чоловіків і жінок у 1998 і 2009 роках.

Таблиця 2. Класова належність чоловіків та жінок: порівняння 1998 та 2009 років, %

Клас	Стать			
	Чоловіки		Жінки	
	1998 р.*	2009 р.	1998 р.*	2009 р.
I	9,1	14,8	10,2	15,4
II	9,4	11,1	23,2	16,1
III	2,0	3,7	18,0	23,9
IV	5,6	5,3	1,8	3,1
V	12,3	5,7	5,5	1,2
VI	28,8	30,8	9,9	15,8
VII	23,0	25,2	21,5	15,1
VIII	9,7	3,4	10,0	9,5
Всього:	100	100	100	100

Джерело: [2]

Основні тенденції динаміки класової належності чоловіків за одинадцять років між двома дослідженнями такі (див. табл. 2): збільшення частки представників вищого службового класу (I) та зменшення кількості належних до класу технічних працівників у промисловості (V) і за-

йнятих малокваліфікованою сільськогосподарською працею (VIII). Серед жінок зміни відбулися щодо класової належності до обох службових класів, вищого (I) – збільшення частки належних, як і серед чоловіків, а нижчого (II) – зменшення. Також зросла чисельність жінок, належних до класу рутинної нефізичної праці (III), технічних працівників у промисловості (V) та кваліфікованих робітників (VI), натомість кількість жінок, зайнятих малокваліфікованою фізичною працею у промисловості, скоротилася.

Отже, класова належність чоловіків та жінок в українському суспільстві за одинадцятирічний період між двома аналізованими дослідженнями зазнала суттєвих змін. Хоча загальні тенденції лишаються стабільними, зокрема, і далі є «типово чоловічі» та «типово жіночі» класи, все ж співвідношення змінюються між розподілом чоловіків та жінок за класами у класовій структурі суспільства загалом.

Застосування індивідуального підходу до класової належності окремо чоловіків і жінок уможливує розгляд міри класової гомо- чи гетерогенності подружніх пар. Загалом між класом респондентів та класом їхніх дружин чи чоловіків виявлена кореляція (за методом Пірсона), яка становить 0,192 і є значущою на рівні 0,001, що означає, що чим вищий клас респондента, тим вища імовірність того, що другий член подружжя належатиме до того самого класу.

Загальну картину класової однорідності чи неоднорідності подружніх пар подано у табл. 3.

Як і за даними 1998 року [2], в українському суспільстві домінують класово гетерогенні сім'ї. Більше того, частка класово гомогенних сімей, порівняно з 1998 роком, зменшилася з 24 до 19 %, якщо враховувати усі вісім класів схеми. Очевидно, що класова неоднорідність шлюбів є тим більшою, чим більша кількість класових категорій для такого порівняння. У разі зменшення кількості класів шляхом об'єднання до мінімального числа – трьох (службовий, робітничий і проміжний), частки класово гомогенних та гетерогенних сімей зрівнюються.

Найбільше однорідних за класовою належністю сімей (див. табл. 3) серед представників робітничого класу – 28,7 % (VII клас) і 26,9 % (VI клас) та вищого службового класу (27,5 %). Очевидно, представники цих класів найменше схильні до шлюбів з партнерами іншої класової (значною мірою, освітньої) належності.

За даними дослідження 1998 року, класова однорідність родин найбільшою мірою була характерна для зайнятих сільськогосподарською працею – 45 % [2]. За даними ж 2009 року, така частка скоротилася до 17,7 %. Відбулося це за рахунок того, що суттєво зросла належність одного з членів подружжя до класів кваліфікованої і некваліфікованої праці у промисловості.

Таким чином, чоловікам і жінкам в українському суспільстві притаманні суттєві відмінності щодо класової належності, якщо застосувати до визначення останньої індивідуальний підхід. За даними порівняльного аналізу, протягом одинадцяти років, з 1998 до 2009, відбулися суттєві зміни у класовій диференціації як чоловіків, так і жінок за збереження тенденції до умовного визначення кількох класів: типово «чоловічих» чи типово «жіночих». Частка класово однорідних подружжів в українському суспільстві скоротилася з чверті до п'ятої частини, якщо враховувати належність до усіх восьми класів. Найсуттєвішим є скорочення кількості сімей, де обоє членів подружжя зайняті сільськогосподарською працею. Найбільша кількість класово однорідних сімей характерна для представників вищого службового та робітничого класів. Поте навіть у ситуації зменшення класових категорій до трьох, близько половини сімей складаються з подружжя, що належать до різних за типами зайнятості класів. Яким чином це позначається на стилі життя членів сім'ї, моделях споживання, класовій свідомості чи електоральній поведінці – все це предмет майбутніх досліджень, оскільки наразі вітчизняна соціологія не має даних, як емпіричної основи для відповіді на ці та багато інших запитань.

Таблиця 3. Класова належність подружжя, ISSP, 2009 рік, %

Клас респондента	Клас чоловіка/дружини								
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	Всього:
I	27,5	21,0	14,4	1,8	0,6	24,0	9,0	1,8	100
II	17,1	17,1	7,9	1,4	1,4	27,9	25,0	2,1	100
III	11,5	8,8	6,8	3,4	4,1	33,8	30,4	1,4	100
IV	40,0	21,8	18,5	10,0	6,7	56,1	28,5	17,6	100
V	3,2	22,6	25,8	0,0	19,4	16,1	9,7	3,2	100
VI	11,2	8,4	21,7	2,0	0,4	26,9	27,7	5,6	100
VII	7,4	8,4	20,3	0,5	0,5	25,2	28,7	8,9	100
VIII	3,2	3,2	11,3	1,6	0,0	27,4	35,5	17,7	100

Примітка: Напівжирним шрифтом у клітинках діагонально виокремлено частки класово гомогенних сімей.

Список літератури

1. Бабенко С. Соціальна нерівність в оцінках населення України (за результатами міжнародного дослідження ISSP 2009 року) / Світлана Бабенко ; за ред. О. Іващенко. – К. : Інститут соціології НАН України, Київський міжнародний інститут соціології, Інститут політики, центр «Соціальні індикатори», 2009. – 44 с.
2. Оксамитна С. Гендер і соціальні класи / Світлана Оксамитна // Соціальні виміри суспільства. – Вип. 7. – К. : Інститут соціології НАН України, 2004. – С. 42–55.
3. Acker J. Women and Social Stratification : A Case of Intellectual Sexism / Joan Acker // American Journal of Sociology. – 1973. – Vol. 78. – No. 4. – P. 936–945.
4. Delphy C. Class Analysis, Gender Analysis, and the Family / Christine Delphy and Diana Leonard // Gender and Stratification. Cambridge : Polity Press, 1986. – P. 57–73.
5. Erikson R. Social Class of Men, Women and Families / Robert Erikson // Sociology. – 1984. – Vol. 18. – No. 4. – P. 500–514.
6. Erikson R. The Constant Flux: A Study of Class Mobility in Industrial Societies / Robert Erikson and John Goldthorpe. – Oxford : Clarendon Press, 1992. – 429 p.
7. Evans G. Putting men and women into classes : an assessment of the cross-sex validity of the Goldthorpe class schema / Geoffrey Evans // Sociology. – 1996. – Vol. 30. – No. 2. – P. 209–234.
8. Esping-Andersen G. The Incomplete Revolution. Adapting to Women's New Roles / Gosta Esping-Andersen. – Cambridge : Polity Press, 2010. – 214 p.
9. Goldthorpe J. Individual or Family? Results from Two Approaches to Class Assignment / John Goldthorpe, Robert Erikson // Acta Sociologica. – 1992. – Vol. 3 Goldthorpe J. Women and Class Analysis : In Defense of the Conventional View / John Goldthorpe // Sociology. – 1983. – Vol. 17. – No. 4. – P. 465–488.
10. Goldthorpe J. Women and Class Analysis : In Defense of the Conventional View / John Goldthorpe // Sociology. – 1983. – Vol. 17. – No. 4. – P. 465–488.
11. Goldthorpe J. The Class Mobility of Women / John Goldthorpe, Catriona Llewellyn, Clive Payne // Social Mobility and Class Structure in Modern Britain. – Oxford : Clarendon Press. – 1987. – P. 277–301.
12. Graetz B. The Class Locations of Families : A Refined Classification and Analysis / Brian Graetz // Sociology. – 1991. – Vol. 26. – No. 1. – P. 101–118.
13. Hayes B. Class Identification among Australian Couples : Are Wives' Characteristics Irrelevant? / Bernadette Hayes, F. L. Jones // The British Journal of Sociology. – 1992. – Vol. 43. – No. 3. – P. 463–483.
14. Heath A. Women's Jobs Do Make a Difference : A Reply to Goldthorpe / Anthony Heath, Nicky Britten // Sociology. – 1984. – Vol. 18. – No. 4. – P. 475–490.
15. Marshall G. Against the Odds? Social Class and Social Justice in Industrial Societies / Gordon Marshall, Adam Swift and Stephen Roberts. – Oxford : Clarendon Press, 1997. – 265.
16. Sorensen A. Women, Family and Class / Annette Sorensen // Annual Review of Sociology. – 1994. – Vol. 20. – P. 27–47.
17. Stanworth M. Women and Class Analysis : A Reply to John Goldthorpe / M. Stanworth // Sociology. – 1984. – Vol. 18. – No. 2. – P. 161–169.
18. Walby S. Gender, Class and Stratification. Towards a New Approach / Sylvia Walby // Gender and Stratification. – Cambridge : Polity Press, 1986. – P. 23–39.

S. Oksamytna, A. Chornogorska

CLASS MEMBERSHIPS OF MEN AND WOMEN IN MODERN UKRAINIAN SOCIETY

In this paper the class memberships of men, women and married couples in Ukrainian society is analyzed. Methodological approaches to class identification of men and women are reviewed. An empiric analysis of class memberships of men, women and married couples is presented. This analysis is based on the International Social Survey Project data (2009). The results are compared with the 1998 research data.

Keywords: class, class membership, gender differences, class heterogeneity

Матеріал надійшов 6 червня 2012 р.